

«Певні ознаки українського буржуазного націоналізму»

Борис Антоненко-Давидович

*А ви знаєте, в Париже даже дворники
говорят по-французски!
(Анекдот XIX сторіччя)*

1. Повернувшись після довгої вимушеної розлуки з рідною дочкою до Києва й дізнавшись, що вона, яку я бачив востаннє чотирилітньою дитиною, тепер учиться в аспірантурі російського відділу Київського педінституту, я поспішив до гуртожитку, де вона тоді жила. В маленькій кімнаті сиділо четверо аспіранток, серед яких я, скоріше батьківським чуттям, ніж очима, одразу впізнав свою доню.

— Яринко! Перед тобою твій батько... — сказав я, здригнувшись у голосі, і в дочки, тепер уже заміжньої жінки, зволожилися від сліз очі.

Вражені такою зворушливою зустріччю, доньчині товаришки дивилися на мене з неприхованою цікавістю. Я вийшов з донькою надвір, щоб поговорити без сторонніх людей. Коли за якийсь час донька повернулася до гуртожитку сама, її подруги, що досі нічого не чули про існування її батька, одразу спитали:

— А твой отец, Ирина, наверно, украинский буржуазный националист?

— Чому ви так думаете? — здивувалася дочка.

— Так он же с тобой сразу заговорил по-украински!..

Цікаво відзначити, що всі вони були не тільки з України, а й з національності — українки; тільки вчилися на російському відділі Київського педінституту, де набралися премудрості непомильно визначати одразу український буржуазний націоналізм.

2. У першій рік свого повернення на Україну я через треті вуста почув таку характеристику своєї особи:

— Он — как был украинским националистом, так и остался им: даже со своим сыном-ребенком говорит по-украински!

Певно, тут коментарі зайві...

3. Друкарка редакції українського дитячого журналу в Києві розповідає при мені другій редакційній працівниці про якусь дівчину:

— ...Такая щирая, такая националистка, что и дома с матерью говорит только по-украински!

4. Я підійшов з моїм приятелем, розмовляючи між собою, як завжди, по-українському, до черги на таксі проти київської опери. Почувши нашу мову, добре вбраний громадянин середніх літ кивнув головою в наш бік і сказав притищено своїй дамі:

— Эти — из тех самых. Слышишь: "в травне", "в червне"...

Дамі не важко було зрозуміти, кого мав на увазі під "теми самими" її кавалер, і вона стала кидати цікаві погляди на живих буржуазних націоналістів...

5. Я сів у автобус у районі Відрадного, кинув у автомат монету, але автомат не діяв і не викинув мені квитка. Я сказав водієві:

— Товарищу водію, автомат не працює: гроші бере, а квитка не дає.

Саме в цей час на зупинці стала входити публіка. Немолода, інтелігентна на вигляд жінка, почувши мої слова, звернені навіть не до неї, голосно зареготала на весь автобус:

— "Водий", "автомат не працює"! Ха-ха-ха-ха...

Я дав їй висміятись, а тоді кажу:

— А я, коли чую в Москві або навіть у Києві, щр хтось каже: "Товарищ водитель, автомат не работает: деньги берет, а билета не дает", не регочу, як ви. Чому ж вас так смішить мова мого народу?

Жінка замовкла, але за хвилину каже своєму сусідові так, що чую і я:

— Ведь он говорит на чистом украинском языке, а вы же знаете, кто в Киеве так говорит...

Вона подивилась в мій бік і, побачивши спрямований на неї мій пильний погляд, осіклася. Звісно, краще не зчеплюватися з українськими буржуазними націоналістами, цими бендерівцями-голого-різами, від яких можна сподіватися всього. От коли б я сказав: "Товариш водитель, автомат не действує: гроші бере, а білета не дають", — тоді було б одразу видно, що я — звичайна радянська людина, яка живе собі в столиці України або десь на її околиці й нікому не заважає.

6.1 пригадався мені за якоюсь химерною асоціацією випадок з часів скоропадщини. Був кінець 1918 року, й разом з тим наближався кінець недолугій державі незугарного гетьмана. Бувши тоді студентом, я мусив заробляти десь на прожиття й служив "урядовцем 3-ї ранги" фінансового департаменту гетьманського міністерства шляхів, цебто, просто кажучи, — підшивав канцелярські папери. Одного разу мене послано однести якогось важливого папірця до управи військових шкіл. Будучи тільки номінально закладом Української держави, як звалася тоді гетьманська Україна, ця установа складалася з офіцерів царської армії і керувала російськими кадетськими корпусами. Я звернувся в коридорі до якогось сивоусого полковника, питаючи українською мовою, де я маю здати папірця. Полковник підозріло глянув на мене й відповів:

— Здесь на мове не понимают, говорите на общепонятном! И вообще, хватит этого мазепинства и сепаратизма!

Пригадавши сьогодні цього уламка імперії, я подумав: якби полковник дожив до наших днів, він, певно, теж де в чому змінився б і, відкидаючи стару термінологію, сказав би по-сучасному: "Говорите по-человечески! И вообще, не пора ли кончать с этим украинским буржуазным национализмом?.."

7. До пристані в Запоріжжі підійшов невеликий теплохід "Кропивницький". Коли пасажири повиходили з теплохода, я, зацікавившись, наскільки популярне

ім'я основоположника українського театру серед команди судна, що зветься його ім'ям, питаю одного матроса:

— А хто такий був цей Кропивницький?

— Який Кропивницький? — не зрозумів мене матрос.

— Та цей же, що його ім'ям названо ваш теплохід, — пояснив я.

— А-а, ви он про кого... — байдуже кивнув головою в бік теплохода матрос і відповів: — Хто він такий був — нам не звесно, ну тільки, коли так названо, значить, треба, щоб звався "Кропивницький". — І по хвилині додав: — Заслужив, значиться, чоловік, от тому він і — "Кропивницький".

Питаю другого матроса, що взяв мітлу підмітати пристань.

— А шут его знает, кто он такой, этот Кропивницкий! Спросите капитана, вон как раз выходит он.

Питаю капітана. Молодий капітан уважно вислухав мене й охоче, по-діловому відповів:

— Это украинский писатель восемнадцатых веков. "Соловейко щебетал" — слышали, по радио поют? Так вот это как раз и есть Кропивницкий!

— А він часом не націоналіст був? — спитав я жартома, але капітан і до цього запитання поставився серйозно. Знизав плечима й невпевнено сказав:

— Вроде бы нет, хотя написал "Соловейка" по-украински: по радио его пока что передают иногда...

8. У залі для транзитних пасажирів Київського вокзалу якийсь перелітний птах середніх літ, що в пошуках легкої роботи й доброго заробітку об'їхав мало не весь Радянський Союз, повертається оце із Західної України. Жваво жестикулюючи, він розповідає довколишнім пасажирам:

— По специальности я, конечно, слесарь, а если нужно, могу сойти и за токаря, но, кроме того, я — специалист по снятию церковных колоколов. Хорошая работенка, здорово на ней можно подработать! Вот поехал я в Западную, потому как народ там отсталый, не понимает, что ему надо, а чего не надо, предлагаю, значит, свои услуги: так, мол, и так, где у вас тут церкви,

что с них кресты снимать? И, братцы мои, как в темный лес попал: калякают по-своему и идут от меня прочь. И где только не был там — и в Дрогобыче, и в Коломее, и в Ивано-Франковском побывал, даже в Закарпатскую махнул — везде сплошная бендеровщина: понимают, каналы, все, а отвечают только по-бендеровски. Вместо того, чтобы сказать человеку как полагается, только и слышишь от них: "Що, прощу?", "Не чув, не знаю таких церков"...

Даже милиция и то ненадежная там: двух слов милиционер правильно по-русски сказать не может!..

Хтось із пасажирів спитав його, чи не бував він на Кавказі.

— Бывал и там. По Грузии проехал, в Ереван заглянул, а в Баку чуть было не устроился даже. Везде один черт! Там свои бендеровцы всем заправляют, и нет от них никакого уважения к русскому человеку. А по-моему вот как должно быть: Советский Союз — один? Один! Значит, и язык везде должен быть один! А то в Грузии — по-грузински бают, в Армении — уже по-армянски, а ты, как дурак, между ними — ничего не понимаешь. Куда это дело годится!..